

HEIKKI HELIN

VALTIO VELKAANNUTTAA KUNNAT

Suurten kaupunkien tilinpäätökset 2012

4

TUTKIMUSKATSAUKSIA 2013

Helsingin kaupunki
Tietokeskus

**TIEDUSTELUT
FÖRFÄGNINGAR
INQUIRIES**

Heikki Helin, p. – tel. 040 516 5976
sukunimi.etunimi@phnet.fi

**JULKAISIJA
UTGIVARE
PUBLISHER**

Helsingin kaupungin tietokeskus
Helsingfors stads faktacentral
City of Helsinki Urban Facts

**OSOITE
ADRESS
ADDRESS**

PL 5500, 00099 Helsingin kaupunki
(Siltasaarekatu 18-20 A)
PB 5500, 00099 Helsingfors stad
(Broholmsgatan 18-20 A)
P.O.Box 5500, FI-00099 City of Helsinki
Finland (Siltasaarekatu 18-20 A)

**PUHELIN
TELEFON
TELEPHONE**

09 310 1612

**INTERNET
WWW.HEL.FI/TIETOKESKUS/**

**TILAUKSET, JAKELU
BESTÄLLNINGAR, DISTRIBUTION
ORDERS, DISTRIBUTION**

p. – tel. 09 310 36293
tietokeskus.tilaukset@hel.fi

**KÄTEISMYyntI
DIREKTFÖRSÄLJNING
DIRECT SALES**

Tietokeskuksen kirjasto
Siltasaarekatu 18-20 A, p. 09 310 36377
Faktacentralens bibliotek
Broholmsgatan 18-20 A, tel. 09 310 36377
City of Helsinki Urban Facts Library
Siltasaarekatu 18-20 A, tel. +358 09 310 36377
tietokeskus.kirjasto@hel.fi

Helsingin kaupungin tietokeskus
Helsingfors stads faktacentral
City of Helsinki Urban Facts

VALTIO VELKAANNUTTAA KUNNAT

Suurten kaupunkien tilinpäätökset 2012

HEIKKI HELIN

TUTKIMUSKATSAUKSIA
FORSKNINGSRAPPORTER
STUDY REPORTS

2013:4

KANSI

PÄRM

COVER

Tarja Sundström-Alku

Kansikuva | Pärmbild | Cover picture

Ahvenanmaan Bomarsundin linnoituksen tykin putki /

Heikki Helin

VERKOSSA

ISSN 1796-7236

ISBN 978-952-272-458-8

Sisällys

Esipuhe

1 Tilinpäätösyhteenvedon taustaa

2 Lähtökohdat vuoden 2012 talousarvioiden valmistelulle

3 Tulorahoituksen riittävyys

4 Verotulot

5 Tase

6 Konsernit

7 Valtio velkaannuttaa kunnat

8 Yhteenveto: Suurten kaupunkien vuosi 2012

Kuvio- ja taulukkoluetelo

Liitteet

Liite 1a. Verotulot ja valtionosuudet vuonna 2012 (miljoonaa euroa)

Liite 1b. Verotulojen ja valtionosuuksien muutos vuonna 2012 (miljoonaa euroa)

Liite 1c. Kiinteistöveroprosentit vuosina 2010, 2011 ja 2012 (Suomen Kuntaliitto)

Liite 1d. Vuosikate, poistot, tulos ja yli-/alijäämä vuonna 2012 (miljoonaa euroa)

Liite 1e. Taseen tunnuslukuja vuonna 2012

Liite 1f. Konsernilaskelmien tunnuslukuja vuonna 2012

Liite 1g. Kassavirrat ja rahavarat vuonna 2012 (miljoonaa euroa)

Liite 1h. Suunnitelman mukaisten poistojen ja investointien vastaavuus, ero prosentteina ja miljoonina euroina

Liite 2. Valtion toimenpiteiden vaikutukset kuntien ja kuntayhtymien talouteen valtion talousarviossa (mukaan lukien lisätalousarviot), miljoonaa euroa, muutokset vuodesta 2011 vuoteen 2012 (Suomen Kuntaliitto, valtiovarainministeriön laskelma PBB)

Liite 3a. Valtiovarainministeriön laskelma kuntien tulojen muutosvaikutuksista vuonna 2012 (laskelmissa ei ole otettu huomioon opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnoimaa rahoitusta, 29.8.2012)

Liite 3b. Kuntaliiton arvio valtionosuuksista vuodelle 2012 (2.9.2011)

Liite 4. Heikki Helinin tietokeskuksen sarjoissa ilmestyneet suurten kaupunkien talousarvioiden ja tilinpäätösten yhteenvedot 1993–2012

Esipuhe

Suurten suomalaisten kaupunkien talousarvioiden ja tilinpäätösten analyysi on ollut erikoistutkija Heikki Helinin seurannassa jo vuosia. Tämä julkaisu tarkastelee yhdentoista suurimman suomalaiskaupungin tilinpäätöksiä menneeltä vuodelta. Helsingin näkökulmasta on mielenkiintoista nähdä, mikä sen asema on suhteessa muihin suurin kaupunkeihin.

Analyysi syntyi reaaliajassa ja nopeasti. Yhteenveto oli valmis, kun osa kaupungeista käsittelee tilinpäätöstä kaupunginhallituksissaan. Tämä oli mahdollista tekijän ja kaupunkien monivuotisen yhteistyön ansiosta, mikä takaa aineiston saamisen ja sitä kautta tarkastelun pikaisella aikataululla.

Yhteenveto osoittaa, että vuosi 2012 toteutui melko tarkasti kaupunkien talousarvioiden mukaisesti. Kaupunkien talous kiristyi ja velkaantuminen jatkui. Hallituksen valtiontalouden tasapainottamiseen tähtäävät toimenpiteet pakottavat kunnat seuraavina vuosina ottamaan lisää velkaa ja korottamaan veroprosenttejaan.

Helsingissä huhtikuussa 2013

Timo Cantell
tutkimuspäällikkö
Helsingin kaupungin tietokeskus

1 Tilinpäätösyhteenvedon taustaa

Tämä on 20. Helsingin kaupungin tietokeskuksen sarjoissa julkaistava suurten kaupunkien tilinpäätöstarkastelu¹. Ensimmäinen tehtiin vuoden 1993 tilinpäätöksistä.

Tarkastelussa on mukana 11 asukasluvultaan Suomen suurinta kaupunkia vuonna 2012. Kun tässä julkaisussa käytetään ilmaisuja suuret kaupungit, tarkoitetaan juuri näitä 11:tä kaupunkia.

Kuntien talouden vertailu tuntuu vuosi vuodelta käyvän vaikeammaksi, vaikka kaiken kehittämisen tarkoituksena on sanottu olleen kuntien vertailtavuuden parantaminen. Ongelmia aiheuttaa mm. toimintojen erilaisesta organisoinnista (tavallinen hallintokunta, liikelaitos, osakeyhtiö), organisaatioiden muutoksista ja erityisesti liiketoiminnan järjestelyistä, tilaaja-tuottajamalleista, suurista kaupoista, konsernipankkijärjestelyistä, uudentyyppisistä investointien rahoitusratkaisuksista ja -vastuista. Kohta ainoat täysin vertailukelpoiset luvut ovat asukasluku ja veroprosentti (tuloveroaste).

Kuntien tulopohjan kehityksen hahmottamista vaikeuttavat verotuloihin ja valtionosuuksiin liittyvät valtion ratkaisut. Verotusta on kevennetty ja kuntien veromenetykset on kompensoitu lisäämällä valtionosuuksia. Tämän takia verotulojen kehitys ei enää kuvaa suoraan kunnassa tapahtuvan taloudellisen toiminnan kehitystä. Kuntien riippuvuus valtionosuuksista on lisääntynyt niistä itsestään riippumattomista syistä.

---

¹ Julkaisut luetellaan liitteessä 4. Suurimpien kaupunkien vuosien 1987–1991 tilinpäätöksiä olen tarkastellut Talouselämä-lehden Kuntapelisarjassa.

2 Lähtökohdat vuoden 2012 talousarvioiden valmistelulle

Kuntien taloudellinen tilanne

Seuraava yhteenveto kuntien taloudellisesta tilanteesta on Helsingin kaupungin Talousarvio 2012 ja taloussuunnitelma 2012–2014 -kirjasta.

Hallituksen ehdotuksessa valtion talousarvioesitykseksi vuodelle 2012 sitoudutaan sopeuttamistoimenpiteisiin valtion velkaantumiskehityksen pysäyttämiseksi. Suurin yksittäinen leikkaus hallituksen esityksessä kohdistuu kuntien valtionosuuksiin, joita leikataan 631 milj. euroa. Leikkauksen tekeminen täysimääräisenä jo vuonna 2012 tarkoittaa 2,6 mrd. euron vähennyksiä kuntien tuloihin neljässä vuodessa.

Samaan aikaan kunnat ovat saamassa uusia sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä mm. vanhuspalvelulain tulevat velvoitteet sekä vammaispalvelujen, perhehoidon, lastensuojelun, lapsiperheiden kotipalvelun sekä perusterveydenhuollon kehittämiseen ja vahvistamiseen liittyvät velvoitteet.

Erilaisia laskelmia valtion toimenpiteiden vaikutuksista²

Hallituksen toimenpiteiden vaikutuksista kuntien talouteen on esitetty monenlaisia laskelmia eri näkökulmista. Vaikka hallitus leikkasi kuntien valtionosuuksia, on todettu valtionosuuksien kasvavan. Sen mukaan valtion talousarvioesitys ei kiristä kuntataloutta, vaikka valtionosuuksia leikataankin.

Koska pääministeri Kataisen hallitusohjelman kuntapoliittisten linjausten ja valtiovarainministeriön vuoden 2012 talousarvioesityksen vaikutuksista kuntiin esitettiin erilaisia tulkintoja ja laskelmia, Kuntaliitto³ selvensi tilannetta ja valottaa eri tulkintojen taustoja. Vuotta 2012 koskeneita muutoksia ja kuntakohtaisia muutosvaikutuksia voidaan esittää eri tavoin:

I. MIHIN VERRATAAN

a. vuoden 2011 kuntien rahoituksen tasoon vai

b. vuoden 2012 voimassaolevaan lainsäädäntöön (ilman hallitusohjelman linjauksia) à esim. 8) yhteisöveron jako-osuuden vaikutus: a) –262 milj. vrt. b) +262 milj. €

II. MITÄ VERRATAAN

a. valtionosuuksien muutosta vai

b. koko verorahoituksen (valtionosuudet + verotulot) muutosta

à esim. 9) verokompensaation vaikutus: a) +298 milj. vrt. b) +/- 0 milj. €

² Julkisuudessa esillä olleet laskelmat:

Kuntaliitto:

<http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/kuntatalous/rahoitusverotus/valtionosuudet/valtionosuudet-2012/yleistietoa-valtionosuuksista-2012/Sivut/default.aspx>

YLE / valtiovarainministeriön laskelma: □

http://www.yle.fi/tv uutiset/uutiset/upics/liitetiedostot/Tulojen_muutosvaikutuksia.pdf

MTV3 / Kunnallissalan kehittämissätiö

http://www.kaks.fi/sites/default/files/Hallitusohjelman_verolinjausten_vaikutus_kuntien_verotuloihin-2.pdf

³ Suomen Kuntaliitto, Valtionosuuksien muutos vuonna 2012. Muistio 5.9.2011. Muistion luvut esitetään liitteessä 3b.

III. KENEN RAHOISTA OLLAAN KIINNOSTUNEITA

a. kuntien

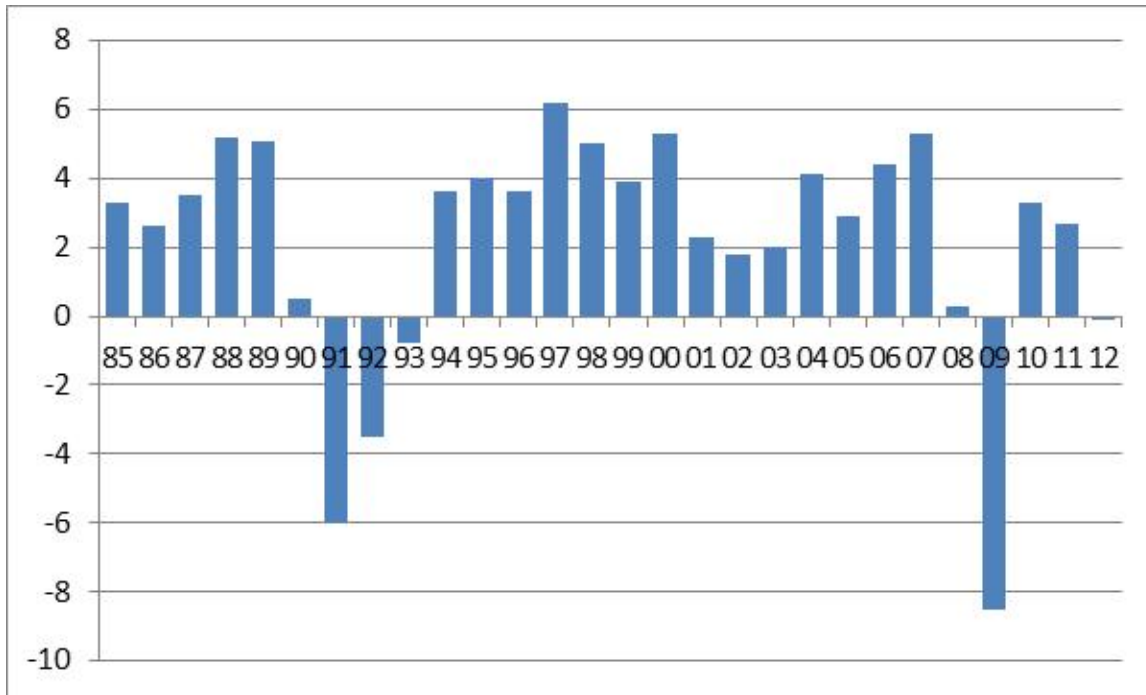
b. kuntien ja kuntayhtymien

c. kaikkien valtionosuusrahoituksen saajien = valtion kassasta lähtevä raha à em. luvut vain kuntien lukuja; esim. OKM:n rahoituksen saajina myös muita kuin kunnallisia opetuksen järjestäjiä

Kun kaikki em. vaihtoehdot otetaan huomioon, saadaan $2 * 2 * 3 = 12$ erilaista tapaa esittää samoja lukuja ilman, että yksikään näistä 12 vaihtoehtoisesta muutosvaikutusten laskentatavasta olisi väärin.

Liitteessä 2 ovat peruspalvelubudjetin⁴ liitteeseen perustuvat Kuntaliiton laskelmat. Niiden mukaan valtion toimenpiteiden vaikutukset kuntien ja kuntayhtymien talouteen valtion talousarviossa olivat yhteensä 448 miljoonaa euroa. Laskelma kuvaa vain valtion vuoden 2011 budjetin muutosta verrattuna vuoden 2012 budjettiin.

Kuvio 1. Bruttokansantuotteen volyymin muutokset 1985–2012, prosenttia⁵

⁴ Peruspalvelubudjettitarkastelu 2011, 10.09.2010 | pdf, 532 Kt
http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/03_kunnat/20100908Perusp/name.jsp

⁵ Lähde: Kuntaliitto, Tilastokeskus.

Kuvio 2. Helsingin kaupunginjohtajan vuoden 2012 talousarvioesitystä kuvaava Helsingin Sanomien otsikko (8.10.2011)

Kaupunki joutuu etsimään palveluilleen uutta rahoitusta

Helsingin rahasampo hidastuu

Helsingin Energian tuki kaupungille pienentynee ensi vuonna noin 50 miljoonalla eurolla.

Joonas Laitinen HS

HELSINKI joutuu tulevina vuosina pohtimaan entistä tarkemmin peruspalveluidensa rahoitusta. Tämä johtuu siitä, että kaupungin energia-yhtiö Helsingin Energia ei pysty enää tulevaisuudessa rahoittamaan

koulutuksen ja terveydenhuollon kaltaisia palveluita yhtä paljon kuin aiempina vuosina.

Palveluiden rahoitus on nojannut voimakkaasti Helsingin Energialta saatuihin rahoitukseen. Kaupungin johdon mukaan tilanteen on muututtava. Mahdollista on, että lähivuosina joudutaan kiristämään veroja,

nostamaan palvelumaksuja tai karsimaan palveluja.

Rahoitusjohtaja Tapio Korhonen arvioi, että ensi vuonna yhtiö voi maksaa kaupungille noin 50 miljoonaa viime vuosia vähemmän, arviolta 230 miljoonaa. Esimerkiksi vuonna 2009 yhtiö tuloutti Helsingille 330 miljoonaa.

Summat ovat vielä arvioita. Yhtiön todellinen maksukyky selviää ennen kesää. Helsingin Energian tuloutukset pienenevät muun muassa

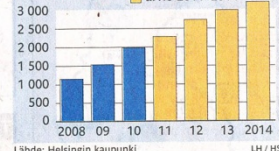
siksi, että se joutuu investoimaan nykyistä ympäristöystävällisempään energiantuotantoon. "Ilmastomuutoksen torjunnasta aiheutuu kustannuksia", tiivistää yhtiön toimitusjohtaja Seppo Ruohonen.

Kaupunginjohtaja Jussi Pajunen esitteli perjantaina Helsingin ensi vuoden talousarvion. Arvion mukaan kaupungin velkaantumisen jatkuu voimakkaana. Veroprosentti pysyy ennallaan 18,5 prosentissa.

Kaupunki A 15

Helsinki velkaantuu rajusti

Helsingin lainakanta, euroa/asukas (ml. liikelaitokset)

AUANTAINA 8. LOKAKUUTA 2011

A

Kaupunki

hs.kaupunki@hs.fi
Uutisvinkit: (09) 122 7575
PL 75, 00089 Sanoma

Helsingin menot ovat ensi vuonna noin 4,4 miljardia euroa

Talousarvioehdotus vuodelle 2012

	2011*	2011*
Asukasluku 31. 12.	599 822	594 483
Veroprosentti	18,5	18,5
	liikelaitosten kanssa	ilman liikelaitoksia
	milj. euroa	milj. euroa
Verotulot	2 754,8	2 754,8
Toimintamenot	4 567,1	4 372,4
Vuosikate	333,3	61,9
Investoinnit netto	656,6	409,1
Lainat vuoden lopussa	1 639,0	1 212,0
Tulorahoitus	heikko	heikko
Vuosikate, % poistoista	91,0	25,0
Lainat, euroa/asukas	2 732,0	2 021,0
		1 728,0

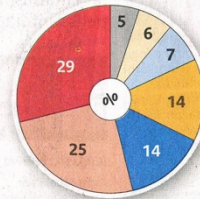
*ilman liikelaitoksia

Vuosikate on kunnan tulojen ja menojen erotus, eli se osa tuloista, joka jää käytettäväksi investointien rahoittamiseen tai lainojen lyhentämiseen.

Investoinnit, netto kertoo, paljonko kunta tarvitsee rahaa investointien rahoittamiseen.

Menot yhteensä 4 372 miljoonaa euroa

- sosiaalitoimi 1 251 milj. euroa
- terveystoimi 1 079 milj. euroa
- rakennus- ja ympäristötoimi 618 milj. euroa
- opetusvirasto ja Metropolia AMK 610 milj. euroa
- muu sivistys- ja henkilöstötoimi 323 milj. euroa
- kaupunkisuunnittelu- ja kiinteistötoimi 267 milj. euroa
- kaupunginjohtajan toimiala 211 milj. euroa

Kunnallisveron taso korotettiin Helsingissä viime vuonna 18,5 prosenttiin, eikä sitä ole nyt määrä laskea. Myöskään kiinteistöveroja ei kaupunginjohtajan budjettiesityksessä muuteta.

Verotulojen kasvu jää ensi vuonna niukaksi.

Toimintamenojen jälkeen rahaa investointeihin eli esimerkiksi uusien koulujen rakentamiseen ja vanhojen peruskorjaamiseen jää vähän. Investointeja vähennetään, mutta tästä huolimatta Helsinki rahoittaa investoinnit vahvasti lainarahalla. Kaupunki ottaa lisää lainaa lähes kolmeata euroa asukasta kohden.

Lisäksi tuet talous- ja suunnittelukeskuksen käyttöön 10 milj. e.

Tulorahoitus on tasapainossa, jos vuosikate kattaa poistot eli investointitarpeen. Silloin tunnusluku vuosikate, % poistoista on vähintään 100. Tulorahoitus on heikko, jos tunnusluku jää noljan ja sadan välille. Jos vuosikate on miinusmerkkinen, tulorahoitus on epätasapainossa, koska tulot eivät riitä edes varsinaisen toiminnan pyrittämiseen.

Koostanut: TEPPO MOISEO / HS
Graafikka: PETRI SALMEN / HS

Kolmen vuoden päästä velkaa on jo 3 200 euroa asukasta kohden

Helsinki velkaantuu nopeasti

3 Tulorahoituksen riittävyys

Vuosikate oli poistoja suurempi 10 kaupungissa. Kouvolan vuosikate oli miinusmerkkinen. Tarpeeseen nähden vuosikate jäi kaikissa suurissa kaupungeissa liian pieneksi. Minkään kaupungin vuosikate ei riittänyt investointien omahankintamenon kattamiseen.

Espoon, Lahden ja Helsingin vuosikate oli poistoja suurempi. Viime aikoina on todettu kuntien tuloslaskelmien antavan väärän kuvan kuntien taloudesta. Alimitoitettut poistot vaikuttavat tuloslaskelmaan niin että tulos ja ylijäämä näyttävät liian hyviltä. Vaikka taseeseen kertyy ylijäämää, todellinen kehitys näkyy siitä, että velkamäärä kasvaa.

Tunnusluku vuosikate prosentteina poistoista antaa virheellisen kuvan vuosikatteen riittävydestä, koska poistot ovat liian pienet. Suunnitelman mukaiset poistot olivat vain 29–50 prosenttia poistonalaisista investoinneista. Euroina mitaten kaupunkien yhteenlaskettu ero oli yli 700 miljoonaa euroa. (Liite 1h.)

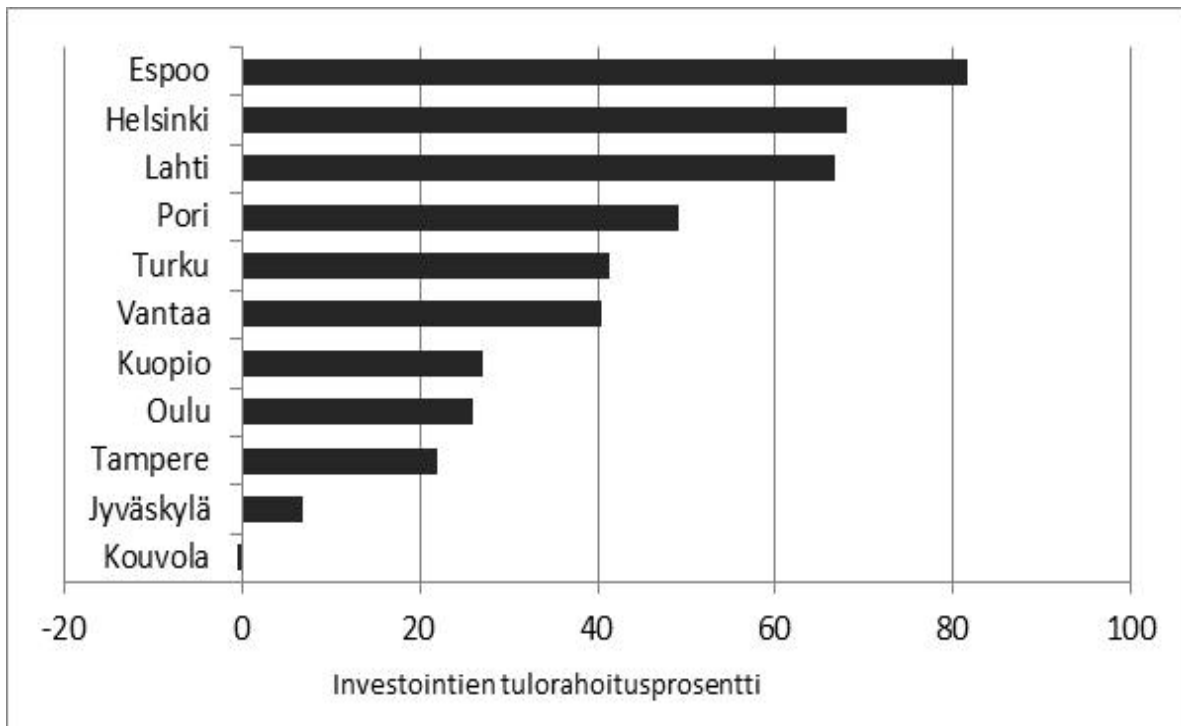
Kuvio 3. Vuosikate prosenttia poistoista vuonna 2012

Suurten kaupunkien investointien omahankintamenot⁶ vuonna 2012 olivat 1 758 miljoonaa euroa (1 943)⁷, poistot 975 miljoonaa euroa (880) ja vuosikate 860 miljoonaa euroa (1 147).

⁶ Investointien omahankintameno = rahoituslaskelman käyttömaisyusinvestoinnit – rahoituslaskelmaan merkityt rahoitusosuudet. Investointien tulorahoitusprosentti = $100 \cdot \text{vuosikate} / \text{investointien omahankintameno}$.

⁷ Suluissa ovat vuoden 2011 luvut.

Kuvio 4. Investointien tulo-rahoitusprosentti vuonna 2012**Taulukko 1. Tulo-rahoituksen riittävyyden osatekijöitä vuonna 2012 (miljoonaa euroa)**

	Vuosikate	Poistot	Käyttöomaisuusinvestoinnit	Rahoitusosuudet investointimenoihin	Käyttöomaisuuden myyntitulot	Investointien omahankintameno
Helsinki	439	397	650	5	126	645
Espoo	145	115	218	39	30	178
Tampere	41	83	187	1	67	186
Vantaa	65	68	167	7	40	160
Turku	45	58	111	1	28	110
Oulu	39	70	155	4	15	151
Jyväskylä	6	53	94	2	13	92
Lahti	34	30	53	1	10	52
Kuopio	21	41	77	2	4	75
Kouvola	0	21	51	3	9	47
Pori	24	40	64	2	5	62
Yhteensä 2012	860	976	1 827	68	347	1 758
Yhteensä 2011	1 148	880	1 710	66	291	1 643

Suurten kaupunkien yhteenlaskettu tilikauden tulos oli 36 miljoonaa euroa. Positiivinen tulos oli van Helsingillä, Espoolla, Turulla ja Lahdella. (Liite 1d.)

Kuvio 5. Etelä-Suomen Sanomien otsikko Lahden tilinpäätöksestä (E-SS 27.3.2013)

Kuvio 6. Keski-suomalaisen otsikko Jyväskylän tilinpäätöksestä (26.3.2013)

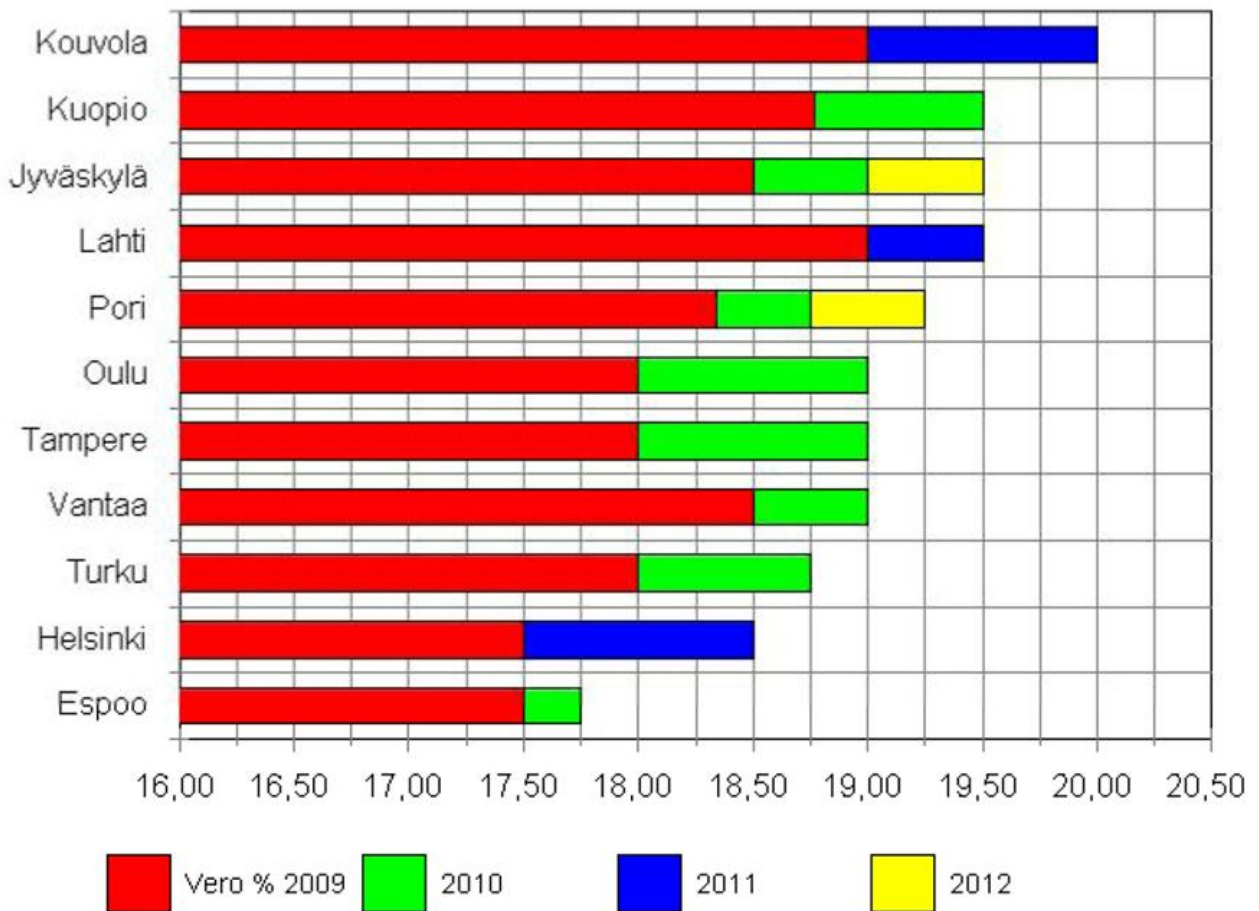

4 Verotulot

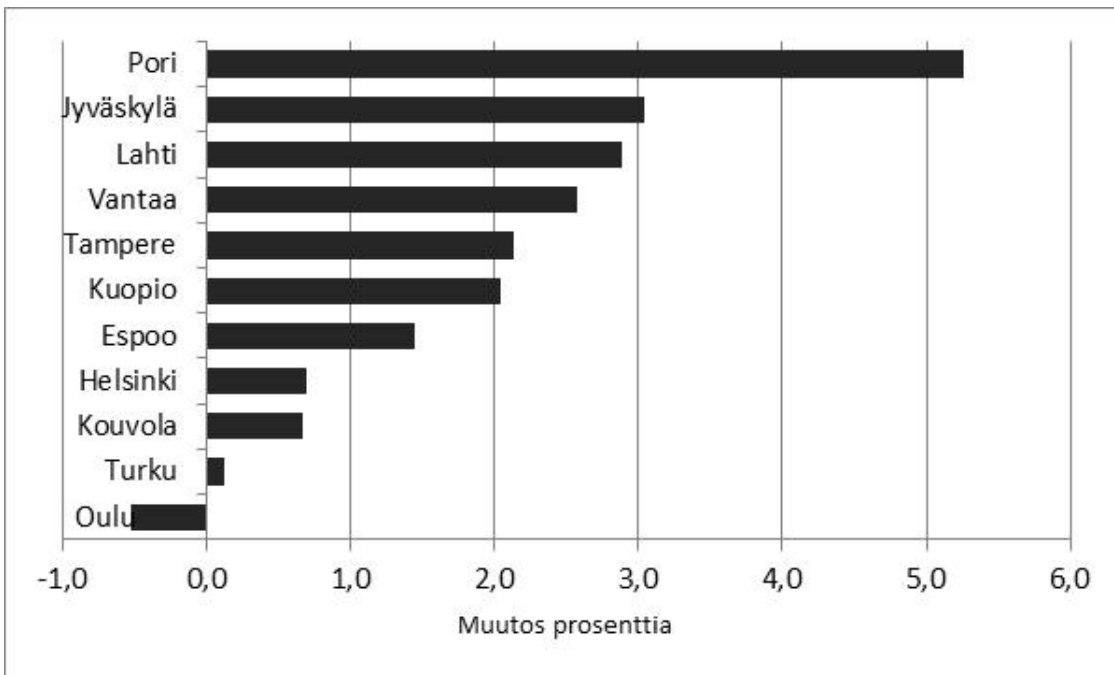
Vuoden 2012 verotuloarviot laadittiin varovaisesti, koska taloudellisen tilanteen kehityksestä ei ollut varmaa tietoa. Verotuloja kertyi vajaat 40 miljoonaa euroa vähemmän kuin talousarvioissa oletettiin. Tuloveroa kertyi 25 miljoonaa euroa arvioitua enemmän ja yhteisöveroa 62 miljoonaa euroa arvioitua vähemmän.

Verotulot kasvoivat 118 miljoonaa euroa. Tulovero kasvoi 282 miljoonaa euroa ja yhteisövero väheni 189 miljoonaa euroa.

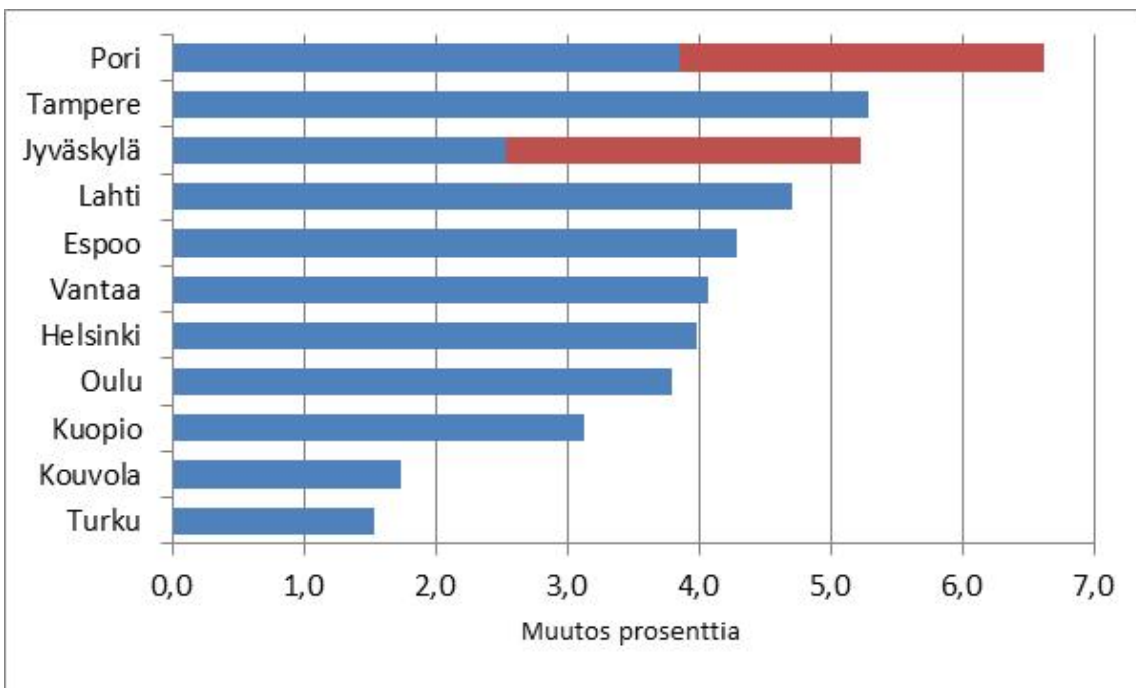
Kuvio 7. Veroprosentit 2009 ja muutokset vuosina 2010, 2011 ja 2012

Kuvio 8. Verotulojen muutos vuonna 2012, prosenttia

Kuvio 9. Kuntien tuloveron muutos prosenttia ja veroprosentin korotuksen vaikutus vuonna 2012

Kuntien tuloveron kasvua ovat hidastaneet valtion päättämät veronkevennykset. Ne on kompensoitu lisäämällä valtionosuuksia.

Kuviossa 9 esitetään kaupunkien tuloveron muutos ilman veroprosenttien korotuksia. Jyväskylä ja Pori korottivat veroprosenttiaan.

Kiinteistöveron poisto verotulotasauksesta lisäsi Helsingin ja Espoon valtionosuuksia, koska verotulotasaus pieneni.

Taulukko 2. Verotulojen muutos prosentteina vuonna 2012

%	Verotulot	Tulovero	Yhteisö- vero	Kiinteistö- vero	Valtion- osuudet	Vero- rahoitus
Helsinki	0,7	4,0	-21,4	1,2	14,4	1,9
Espoo	1,5	4,3	-19,6	3,8	53,6	2,7
Tampere	2,1	5,3	-38,9	22,8	7,5	3,3
Vantaa	2,6	4,1	-14,2	3,1	8,5	3,4
Turku	0,1	1,5	-11,2	3,9	6,3	2,2
Oulu	-0,5	3,8	-44,9	4,4	9,1	1,5
Jyväskylä	3,0	5,2	-30,4	3,3	5,0	3,5
Lahti	2,9	4,7	-17,7	1,7	6,6	4,0
Kuopio	2,0	3,1	-19,5	6,2	5,0	2,9
Kouvola	0,7	1,7	-23,3	9,8	6,3	2,5
Pori	5,3	6,6	-18,2	9,9	-18,0	-3,9
Yhteensä	1,4	4,0	-22,4	4,7	6,3	2,3

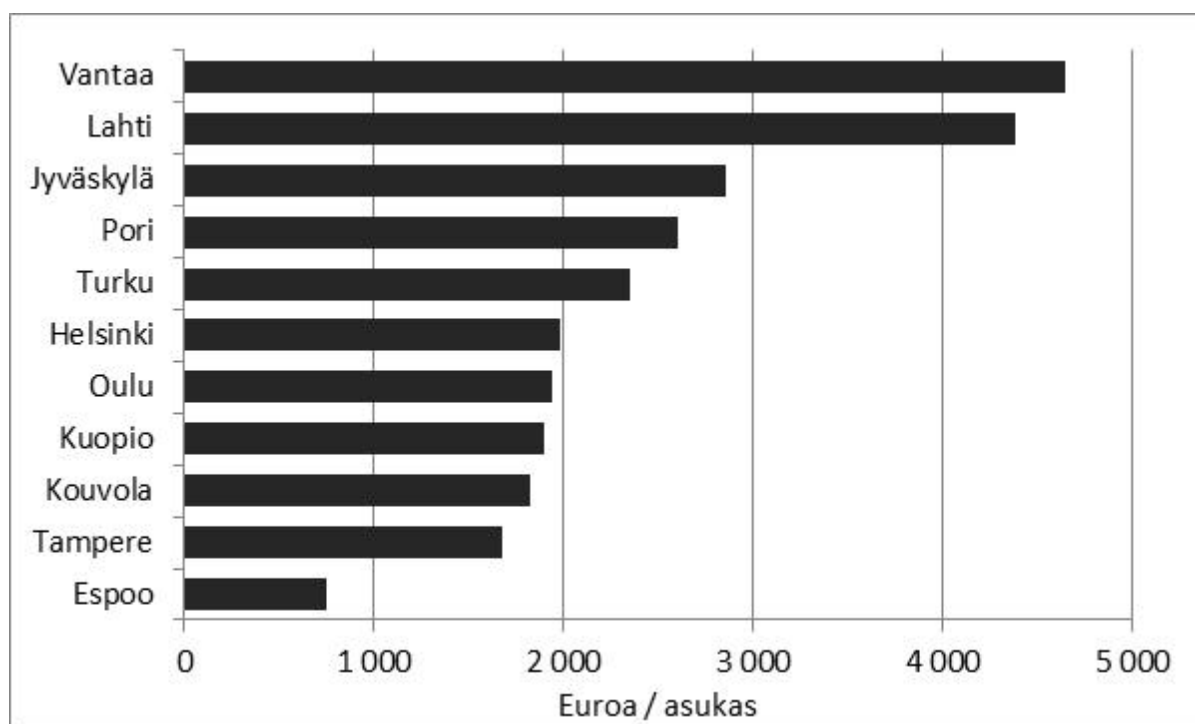
5 Tase

Lainat euroa/asukas

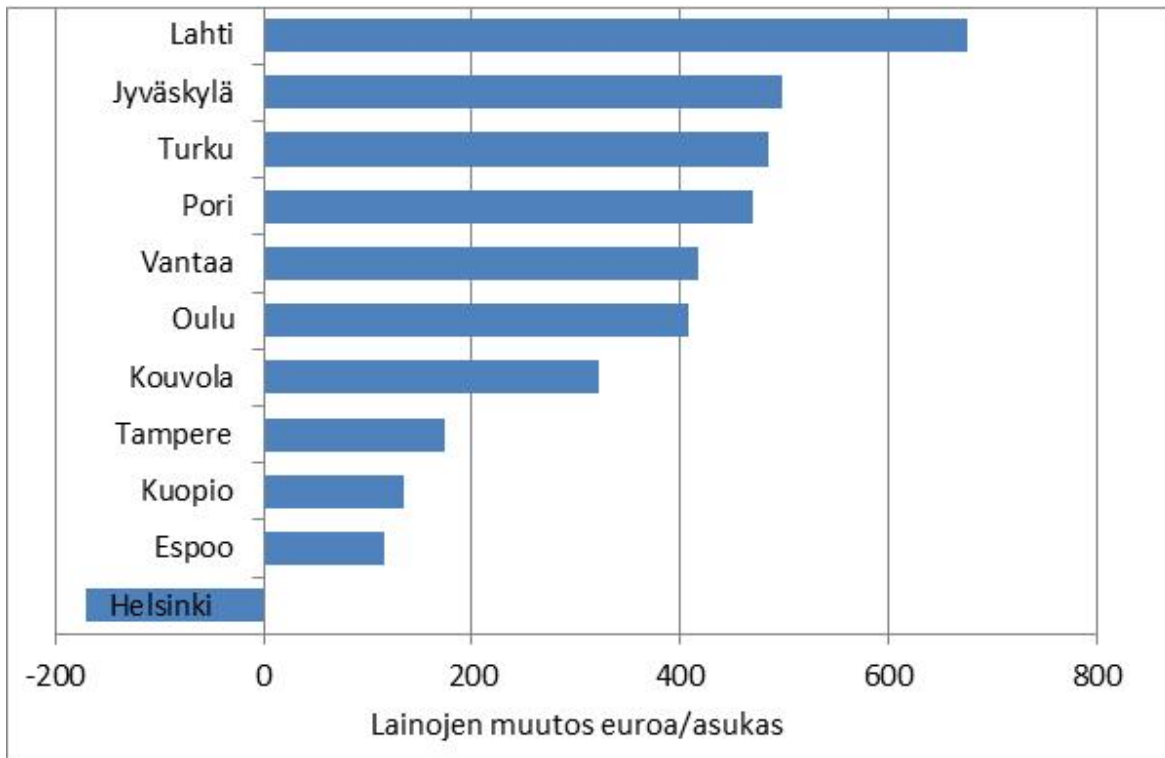
Kunnan rahoituksen rakennetta kuvataan taseen erillä ja niistä laskettavien tunnuslukujen avulla. Vaikka taseesta on käytettävissä monia tunnuslukuja, on niiden antama kuva yleensä samansuuntainen.

Kuvioissa käytetään edellisvuosien tapaan pelkästään kunnan ja konsernin asukaslukuun suhteutettua lainakantaa. Liitteessä 1e esitetään myös muita taseisiin perustuvia tunnuslukuja. Eniten lainoja asukasta kohden on Vantaalla ja vähiten Espoossa.

Kuvio 10. Lainat euroa/asukas vuonna 2012

Lainamäärä väheni vain Helsingissä. Velanottoa jarrutettiin pienentämällä kassavaroja. Kaupunkien rahavarat vähenivät 288 miljoonaa euroa. Helsingin osuus tästä oli 142 miljoonaa euroa.

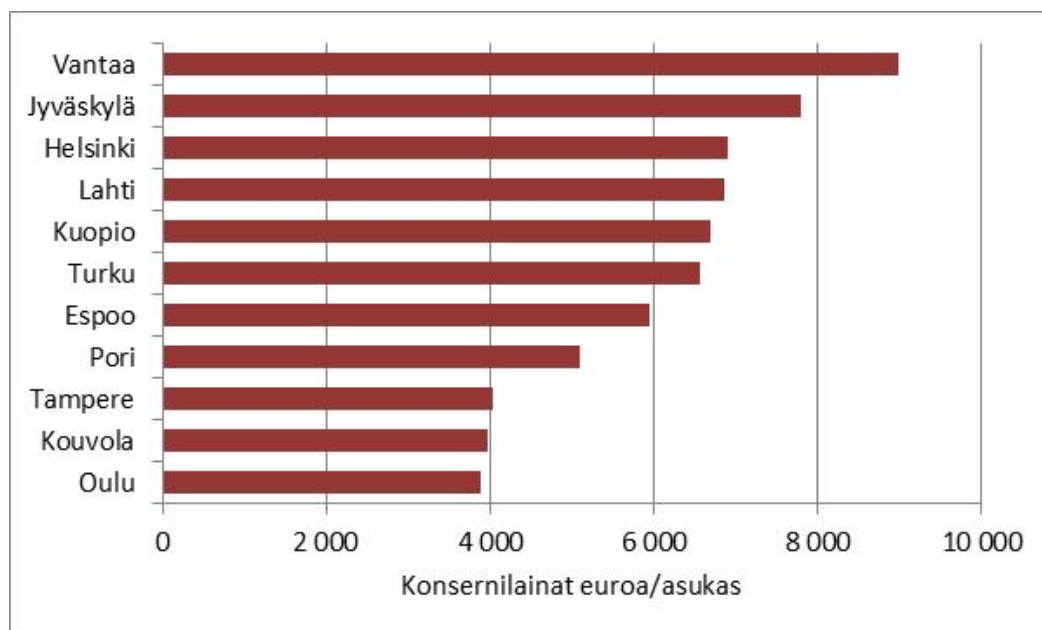
Kuvio 11. Lainojen muutos euroa/asukas vuonna 2012

6 Konsernit

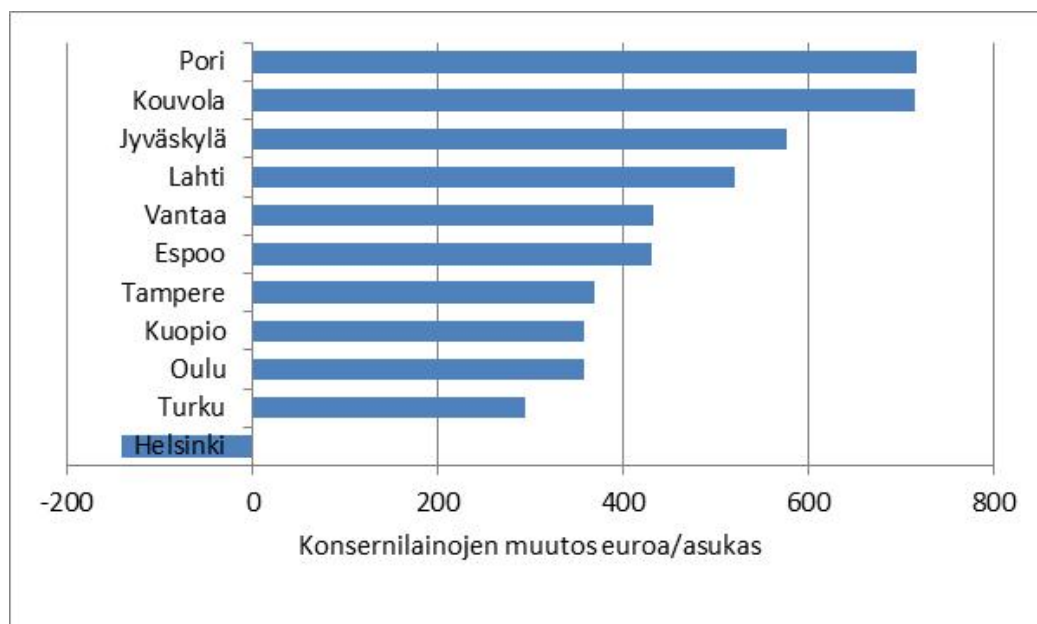
Lainojen konsernitarkastelu parantaa vertailukelpoisuutta, koska se eliminoi toimintojen organisoinnissa olevien erojen vaikutuksia (liikelaitokset, yhtiöt).

Eniten konsernilainaa asukasta kohti on Vantaalla ja vähiten Kouvolalla. Kaupungeilla oli omaa lainaa 4 354 miljoonaa euroa. Konsernilainoja oli yli kolminkertainen määrä (12 619 miljoonaa euroa). Konsernitunnusluvut antavat samansuuntaisen kuvan kuin peruskunnan tunnusluvut.

Kuvio 12. Konsernilainat euroa/asukas vuonna 2012

Kuvio 13. Konsernilainojen euroa/asukas muutos vuonna 2012

7 Valtio velkaannuttaa kunnat

Kunnallistalous on valtion toimeksiantotaloutta. Hallitukset ovat valtiontaloutta tasapainot- taakseen leikanneet kuntien tuloja, sekä verotuloja että valtionosuuksia. Samaan aikaan kansalaisille on tarjottu lisää kaikkea hyvää, ts. kuntien velvoitteita on lisätty. Lisäykset on tehty hyvinkin heikoin kustannuslaskelmin. Kaiken lisäksi valtio on lipsunut oman osuuten- sa maksamisesta.

Kuntien itsehallinnon eräänä peruspilarina on pidetty verotusoikeutta. Valtio on keventänyt verotusta lisäämällä kunnallisverotuksen vähennyksiä. Vanhasen ja Kataisen hallitukset ovat korvanneet kevennyksistä aiheutuneet verotulomenetykset lisäämällä valtionosuuksia. Kuntien riippuvuus valtionosuuksista on tämän johdosta lisääntynyt.

Valtionosuudet ovat kunnille korvaus niiden palveluiden tuottamisesta, jotka valtio edellyt- tää kuntien tarjoavan asukkailleen. Kunnat ovat valtioon nähden alihankkijan asemassa. Valtio on yksipuolisesti päättänyt korvauksen suuruudesta ja kustannustason nousun huomioon ottamisesta. Se on omaa talouttaan tasapainottaakseen leikannut kuntien valti- onosuuksia, joista osa on ollut kuntien entisiä verotuloja.

Kuntaliitossa on havainnollistettu kuntien talouden kehitystä kumulatiivisella tulorahoitus- jäämällä. Se saadaan laskemalla vuosikatteen ja poistonalaisten investointien erotusten vuosittaiset summat. Kuntien rahoitusvaje oli vuoden 2010 lopussa –7,9 miljardia. Koska kuntien tulot eivät ole riittäneet investointien rahoittamiseen, on jouduttu ottamaan velkaa.

Tulorahoitusjäämän paisuminen ja sen kattaminen velalla selittyy paljolti hallitusten toi- menpiteillä. Kuntien veropohjan leikkaamisella on ollut kohtalokas vaikutus kuntien talou- teen. Valtio kevensi vuosina 1997–2003 verotusta kuntien kustannuksella 0,8 miljardilla eurolla. Kun tämä kertaantuu koko vuosikymmenen, siitä tulee kuntien talouteen lähes 10 miljardin euron lovi. Sen on enemmän kuin em. tulorahoitusjäämä ja enemmän kuin kunti- en velan kasvu.

Suurten kaupunkien lainamäärä on kasvanut 1,2 miljardista eurosta vuonna 2000 viime vuoden 4,98 miljardiin euroon.

Kataisen hallitus leikkaa valtionosuuksia valtion talouden tasapainottamiseksi. Vuoden 2012 valtionosuuksia leikattiin 631 miljoonalla eurolla. Vuonna 2017 valtionosuudet ovat 1,3 miljardia pienemmät kuin vuonna 2011. Kunnilta jää vuosina 2012–2017 saamatta val- tionosuuksia 6,3 miljardia euroa.

Taulukko 3. Lainat vuosina 2000–2012, miljoonaa euroa

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Helsinki	225	204	540	683	796	739	680	718	659	890	171	286	1 201
Espoo	57	56	25	95	116	143	127	121	114	153	215	160	192
Tampere	73	81	82	142	167	203	218	199	196	283	312	323	365
Vantaa	155	182	247	323	411	467	527	582	601	724	755	858	953
Turku	153	120	109	105	105	231	270	343	336	329	352	333	424
Oulu	73	57	51	68	86	84	77	89	123	167	204	220	284
Jyväskylä	116	135	140	144	186	204	211	211	247	241	257	312	382
Lahti	174	158	191	269	225	252	289	289	260	328	341	380	452
Kuopio	25	21	35	30	58	65	83	115	139	146	157	172	187
Kouvola	58	57	64	75	89	98	107	109	119	117	123	132	159
Pori	89	78	78	78	78	97	123	131	151	139	158	177	217
	1	1	1	2	2	2	2	2	2	3	4	4	
Yhteensä	198	149	562	011	316	583	714	906	944	518	045	353	4 816

Kuvio 14. Keskisuomalaisen otsikko hallituksen kehysriihen päätöksistä (28.3.2013)

Ei ole vaikea ennustaa, että kuntien velkaantuminen jatkuu. Kunnat joutuvat lisäämään lainanottoa ja korottamaan veroprosentteja. Valtion kevään kehysriihen uutisoinnissa ei kerrottu kuntien tehtäväksi jätettyjä ratkaisuja.

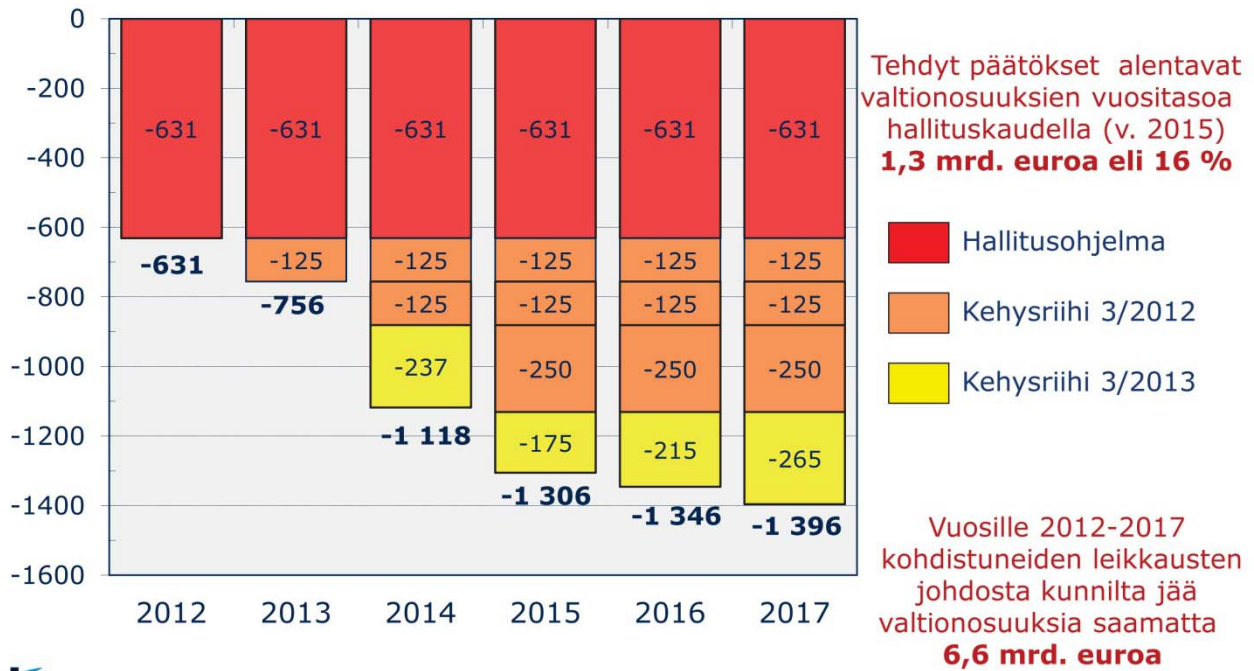
Hallituksen ministerit ovat huolissaan kuntatalouden kiristymisestä. Harvoin toimittajille on juolahtanut mieleen kysyä, mistä kuntien talouden kiristyminen johtuu. Ministerit ovat huolestuneita hallituksen itsensä aikaansaamasta ongelmasta.

Kuntaliiton Kuntataloustiedotteessa (1/2013) todettiin kehysriihestä mm. seuraavasti:

– Kehysriihi käytiin osin erikoisissa tunnelmissa. Riiheen oli ladattu ennätysmäisen paljon erilaisia, myös kuntia koskevia asioita. Lopputuloksista on käyty laajaa keskustelua ja vaikutusten arviointi monelta osin on vielä kesken. Tämä koskee niin kunta- ja sote-uudistusta kuin kuntatalousvaikutuksia.

Alustavien laskelmien pohjalta julkisuudessakin ollut arvio siitä, että valtion toimenpiteiden vaikutukset kuntatalouteen olisivat ensi vuonna noin 90 miljoonaa euroa miinuksella, on osoittautunut alimitoitetuksi.

Kuvio 15. Hallitusohjelman, kehysriihen 22.3.2012 ja kehysriihen 21.3.2013 päätösten vaikutus kunnan peruspalvelujen valtionosuuteen, miljoonaa euroa (Kuntaliitto)

Taulukko 4. Hallituksen päätösten vaikutus kunnan peruspalvelujen valtionosuuteen, miljoonaa euroa (Kuntaliitto)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Yhteensä
Hallitusohjelma	-631	-631	-631	-631	-631	-631	-3 786
Kehysriihi 3/2012		-125	-250	-500	-500	-500	-1 875
Kehysriihi 3/2012			-237	-175	-215	-265	-892
Yhteensä	-631	-756	-1 118	-1 306	-1 346	-1 396	-6 553

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Asukasmäärä 31.12. xxxx -2	5 347 269	5 372 913	5 418 438	5 418 438*	5 418 438*	5 418 438*
Leikkaus € / asukas	-118	-141	-206	-241	-248	-258

Informaatioidossa häviäjänä ovat olleet niin media kuin kunnat, joita useat päätökset koskevat. Laskentaperusteista ei saatu riittävän luotettavaa tietoa ajoissa ja erilaiset spekulatiot ovat lentäneet sinne tänne. Saattaa olla, että tämänkin kuntataloustiedotteen tietoja joudutaan vielä jälkikäteen tarkentamaan. Toivottavaa on, että jatkossa tämänkaltaiselta toiminnalta voitaisiin välttyä.

Peruspalvelujen valtionosuuksia leikataan jo päätettyjen 1 131 miljoonan euron lisäksi ensi vuonna 237 miljoonaa euroa. Leikkaukset jatkuvat koko kehyskauden ajan niin, että niiden taso vuonna 2017 on 265 miljoonaa euroa alhaisempi tähän vuoteen verrattuna. Lisäksi tulevat opetustoimen jo aiemmin päätetyt leikkaukset, joista merkittävin on indeksien jäädyttäminen.

Hallitusohjelman mukaan kuntien veromenetykset kompensoidaan täysimääräisesti. Nyt tehdyt päätökset merkitsevät, että yhteisöveromuutoksista aiheutuvia menetyksiä kompensoidaan vain noin puolella laskennallisiin menetyksiin verrattuna. Tämä johtuu siitä, että hallitus ennakoii päätöksissään ns. dynaamiset vaikutukset. Kunnilta jää näin saamatta vuositason laskelmiemme mukaan noin 140 miljoonaa euroa kompensoimattomia verotuloja.

Ikärakenteen ja väestön määrän muutoksesta johtuen sosiaali- ja terveydenhuollon menojen arvioidaan kasvavan laskennallisesti kehyskaudella 1 054 miljoonalla eurolla ja esi- ja perusopetuksen vastaavasti 11 miljoonalla eurolla. Kehyspäätökset yhdistettynä merkittävään kuntapalvelujen kysynnän kasvuun ennakoivat suuria kuntaveronkorotuksia jo ensi vuodelle.

Valtio-kuntasuhteen osalta kehysriihipäätöksissä on kuntien kannalta myös positiivista. Kuntien veropohjaa laajennetaan siirtämällä jäteveron tuotto kunnille ensi vuoden alussa sekä uudistamalla kiinteistöverotusta samoin ensi vuoden alussa. Nämä kaksi ratkaisua vahvistavat kuntataloutta noin 170 milj. €/v. Kuntien veropohjan laajentamista tulee jatkaa ja näin vähentää painetta kunnallisverotuksen korottamiseen.

Kunnallistalous on ollut viime vuodet jatkuvassa pyörteessä. Koko ajan on käynnissä ollut jokin uudistus, mikä on vienyt kuntajohdon aikaa. Kuntatalouden ongelmien taustalla ei viime vuosina ole ollut kuntarakenne vaan valtion toimenpiteet.

Ei ole vaikea ennustaa, että kuntien velkaantuminen jatkuu. Kunnat joutuvat lisäämään lainanottoa ja korottamaan veroprosentteja. Valtio tukee kuntataloutta korottamalla kiinteistöjen verotusarvoja. Kokonaisuudessaan kehysriihen linjausten on arvioitu lisäävän kiinteistöveron tuottoa vuonna 2014 noin 100 milj. euroa, 110 milj. euroa vuonna 2015 ja 125 milj. vuonna 2016.

Valtio on lisännyt kuntien tehtäviä vuosittain, mikä on lisännyt kuntien menoja. Kehysriihessä hallitus asetti ministeriökohtaiset tavoitteet kuntien lakisääteisten velvoitteiden vähentämiseksi noin miljardin euron edestä.

Kuntatalouden kiristymisen taustalla olevaa kehitystä on kuvattu verkkojulkaisussa *Miten tähän on tultu?*⁸.

⁸ Heikki Helin, *Miten tähän on tultu? Toisenlainen tulkinta kuntataloudesta.*

http://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunginvaltuusto/Suomi/Paatos/2012/Halke_2012-02-15_Kvsto_3_Pk/9D1C36CC-A866-4797-B618-471E44E30A68/Liite.pdf

8 Yhteenveto: Suurten kaupunkien vuosi 2012

Vuosi 2012 toteutui suurissa kaupungeissa suunnilleen talousarvioiden mukaisesti. Verotuloja kertyi hieman arvioitua vähemmän ja vuosikate oli noin 50 miljoonaa arvioitua suurempi. Investointien määrä oli talousarvioiden mukainen.

Kaupunkien talous kiristyi edellisvuotiseen verrattuna. Vuosikatetta kertyi noin 260 miljoonaa euroa vähemmän kuin edellisenä vuonna, ja velkaa kaupungit joutuivat ottamaan lisää 433 miljoonaa euroa. Tulos oli plusmerkkinen vain neljässä kaupungissa (Helsinki, Espoo, Turku ja Lahti).

Kaksi kaupunkia (Jyväskylä ja Pori) korotti veroprosenttiaan vuodelle 2012. Verotuloja kertyi vajaat 40 miljoonaa euroa vähemmän kuin talousarvioissa oletettiin. Tuloveroa kertyi 25 miljoonaa euroa arvioitua enemmän ja yhteisöveroa 62 miljoonaa euroa arvioitua vähemmän. Verotulot kasvoivat 118 miljoonaa euroa vuodesta 2011. Tulovero kasvoi 282 miljoonaa euroa ja yhteisövero väheni 189 miljoonaa euroa.

Suurten kaupunkien investointien omahankintamenot⁹ vuonna 2012 olivat 1 758 miljoonaa euroa, poistot 975 miljoonaa euroa ja vuosikate 860 miljoonaa euroa, vuonna 2011 vuosikatetta kertyi (1 147).

Kouvolan vuosikate oli negatiivinen. Minkään kaupungin vuosikate ei riittänyt investointien omahankintamenon kattamiseen.

Espoon, Lahden ja Helsingin vuosikate oli poistoja suurempi. Suunnitelman mukaiset poistot olivat vain 29–50 prosenttia poistonalaisista investoinneista. Euroina mitaten kaupunkien yhteenlaskettu ero oli yli 700 miljoonaa.

Kaupungit joutuivat rahoittamaan investointejaan ottamalla lisää velkaa 433 miljoonaa euroa. Ainoastaan Helsingin lainamäärä väheni.

Suurten kaupunkien talouskehitys 2000-luvulla näyttää huolestuttavalta. Kaupunkien tulorahoitus ei ole riittänyt investointien rahoittamiseen, vaan ne ovat joutuneet kattamaan aukon velalla.

Talous kiristyy myös seuraavina vuosina. Hallitus leikkaa valtionosuuksia valtiontalouden tasapainottamiseksi. Vuoden 2012 valtionosuuksia leikattiin 631 miljoonalla eurolla. Vuonna 2017 valtionosuudet ovat 1,3 miljardia pienemmät kuin vuonna 2011. Kunnilta jää vuosina 2012–2017 saamatta valtionosuuksia 6,3 miljardia euroa.

---

⁹ Investointien omahankintameno = rahoituslaskelman käyttöomaisuusinvestoinnit – rahoituslaskelmaan merkityt rahoitusosuudet. Investointien tulorahoitusprosentti = $100 \cdot \text{vuosikate} / \text{investointien omahankintameno}$.

Taulukko 5. Yhteenvedo suurten kaupunkien tilinpäätöksistä vuonna 2012

	Asukas- luku	Tulovero- prosentti 2012	Vuosi- kate % poistoista	Investoin- tien tulo- rahoitus, %	Laina- kanta e/asukas	Lainat milj.e	Lainojen muutos, milj. e	Tilikauden tulos, milj. e
Helsinki	604 833	18,50	110,7	68,1	1 986	1 201	-85,0	145
Espoo	256 800	17,75	124,9	81,6	748	192	32,5	27
Tampere	217 423	19,00	49,0	21,9	1 675	364	41,0	-28
Vantaa	205 312	19,00	94,6	40,5	4 642	953	95,4	-4
Turku	180 225	18,75	78,4	41,3	2 351	424	90,3	9
Oulu	146 527	19,00	55,6	26,0	1 938	284	63,9	-31
Jyväskylä	133 405	19,50	12,1	6,9	2 862	382	69,6	-46
Lahti	103 005	19,50	113	66,8	4 389	452	72,3	4
Kuopio	98 655	19,50	50,2	27,2	1 899	187	15,4	-19
Kouvola	87 294	20,00	-1	-0,6	1 825	159	27,5	-19
Pori	83 292	19,25	64,9	49,1	2 601	217	39,3	-1
Yhteensä	2 116 771	19,07	68,4	39,0	2 447	4 815	462,1	36

Kuvio- ja taulukkuuettelo

Kuviot

1. Bruttokansantuotteen volyymin muutokset 1990–2012
2. Helsingin kaupunginjohtajan vuoden 2012 talousarvioesitystä kuvaava Helsingin Sanomien otsikko (8.10.2011)
3. Vuosikate prosenttia poistoista vuonna 2012
4. Investointien tulorahoitusprosentti vuonna 2012
5. Etelä-Suomen Sanomien otsikko Lahden tilinpäätöksestä (E-SS 27.3.2013)
6. Keskisuomalaisen otsikko Jyväskylän tilinpäätöksestä (26.3.2013)
7. Veroprosentit 2009 ja muutos vuosina 2010, 2011 ja 2012
8. Verotulojen muutos vuonna 2012, prosenttia Korjaa samaksi kuin kuviossa.
9. Kuvio 9. Kuntien tuloveron muutos prosenttia ja veroprosentin korotuksen vaikutus vuonna
10. Lainat euroa/asukas vuonna 2012
11. Lainojen muutos euroa/asukas vuonna 2012
12. Konsernilainat euroa/asukas vuonna 2012
13. Konsernilainojen euroa/asukas muutos vuonna 2012
14. Keskisuomalaisen otsikko hallituksen kehysriihen päätöksistä (28.3.2013)
15. Hallitusohjelman, kehysriihen 22.3.2012 ja kehysriihen 21.3.2013 päätösten vaikutus kunnan peruspalvelujen valtionosuuteen, miljoonaa euroa (Kuntaliitto)

Taulukot

1. Tulorahoituksen riittävyyden osatekijöitä vuonna 2012 (miljoonaa euroa)
2. Verotulojen muutos prosentteina vuonna 2012
3. Lainat vuosina 2000–2010, miljoonaa euroa
4. Hallituksen päätösten vaikutus kunnan peruspalvelujen valtionosuuteen, miljoonaa euroa (Kuntaliitto)
5. Yhteenveto suurten kaupunkien tilinpäätöksistä 2012

Liite 1a. Verotulot ja valtionosuudet vuonna 2012 (miljoonaa euroa)

2012	Tulovero- prosentti	Verotulot	Tulovero	Yhteisö- vero	Kiinteistö- vero	Valtion- osuudet	Vero- rahoitus
Helsinki	18,50	2 759	2 306	263	189	297	3 056
Espoo	17,75	1 249	1 068	116	66	48	1 297
Tampere	19,00	782	686	44	52	240	1 022
Vantaa	19,00	857	739	56	62	148	1 005
Turku	18,75	639	527	69	43	346	984
Oulu	19,00	500	451	25	24	148	648
Jyväskylä	19,50	441	388	17	35	138	579
Lahti	19,50	352	307	20	25	150	502
Kuopio	19,50	332	295	15	21	136	468
Kouvola	20,00	309	271	15	23	160	469
Pori	19,25	277	248	13	16	140	417
Yhteensä 2012	19,07	8 497	7 287	654	555	1 950	10 446
Yhteensä 2011	18,98	8 378	7 005	842	530	1 833	10 212

Liite 1b. Verotulojen ja valtionosuuksien muutos vuonna 2012 (miljoonaa euroa)

	Verotulot	Tulovero	Yhteisö- vero	Kiinteistö- vero	Valtion- osuudet	Vero- rahoitus
Helsinki	19	88	-72	2	37	57
Espoo	18	44	-28	2	17	34
Tampere	16	34,5	-28	10	17	33
Vantaa	21	29	-9	2	12	33
Turku	1	8	-9	2	21	21
Oulu	-3	17	-20	1	12	10
Jyväskylä	13	19	-7	1	7	20
Lahti	10	14	-4	0	9	19
Kuopio	7	9	-4	1	6	13
Kouvola	2	5	-5	2	9	11
Pori	14	15	-3	1	-31	-17
Yhteensä	118	282	-189	25	116	235

Liite 1c. Kiinteistöveroprosentit vuosina 2010, 2011 ja 2012 (Suomen Kuntaliitto)

	Kiinteistöveroprosentit 2010			Kiinteistöveroprosentit 2011			Kiinteistöveroprosentit 2012		
	Yleinen	Vak. asunto	Muu	Yleinen	Vak. asunto	Muu	Yleinen	Vak as	muu
Helsinki	0,80	0,32	0,80	0,80	0,32	0,80	0,80	0,32	0,80
Espoo	0,60	0,32	0,70	0,60	0,32	0,70	0,60	0,32	0,70
Tampere	0,85	0,40	0,90	0,85	0,40	0,90	1,05	0,45	0,90
Vantaa	1,00	0,32	1,00	1,00	0,32	1,00	1,00	0,32	1,00
Turku	1,00	0,32	0,70	1,00	0,32	0,70	1,00	0,32	0,70
Oulu	0,70	0,32	0,70	0,70	0,32	0,70	0,80	0,47	0,80
Jyväskylä	1,15	0,50	1,10	1,15	0,50	1,10	1,15	0,50	1,10
Lahti	1,00	0,50	1,00	1,00	0,50	1,00	1,00	0,50	1,00
Kuopio	1,00	0,43	0,90	1,00	0,43	0,90	1,00	0,43	0,90
Kouvola	1,10	0,45	1,05	1,20	0,50	1,10	1,20	0,50	1,10
Pori	0,80	0,35	0,95	0,80	0,35	0,95	0,80	0,35	0,95

Liite 1d. Vuosikate, poistot, tulos ja yli-/alijäämä vuonna 2012 (miljoonaa euroa)

	Vuosi- kate	Poistot	Tili- kauden tulos	Tilikauden ylijäämä (alijäämä)
Helsinki	439,1	396,5	145,0	138,9
Espoo	145,5	115,5	26,6	26,1
Tampere	40,7	83,0	-28,4	-27,4
Vantaa	64,7	68,4	-3,7	-3,2
Turku	45,4	57,9	9,1	8,5
Oulu	39,1	70,4	-31,2	-24,6
Jyväskylä	6,3	52,5	-46,1	-45,8
Lahti	34,4	30,4	4,0	4,6
Kuopio	20,9	40,8	-19,0	-6,5
Kouvola	-0,3	20,8	-19,0	-15,5
Pori	24,4	39,6	-0,9	10,6
Yhteensä 2012	860,3	975,8	36,4	65,6
Yhteensä 2011	1 147,9	880,0	327,1	349,5

Liite 1e. Taseen tunnuslukuja vuonna 2012

	Taseen loppusumma, milj. e	Lainat milj.e	Lainakanta e/asukas	Omavaraisuusaste, prosenttia	Suhteellinen velkaantuneisuus, prosenttia	Kassan riittävyys, päivää	Lainasaamiset milj.e	Kertynyt ylijäämä milj.e	Kertynyt ylijäämä. e/asukas
Helsinki	12 047	1 201	1 986	76,3	40,5	46	1 571	2 724	4 504
Espoo	3 020	192	748	86,3	24,2		52	326	1 258
Tampere	2 008	365	1 675	70,9	41,5	22,1	395	595	2 736
Vantaa	1 897	953	4 642	41,6	89,3	30	284	337	1 649
Turku	1 492	424	2 351	52,7	47,8	23	208	109	605
Oulu	1 857	284	1 938	71,0	43,0	33	8	547	3 730
Jyväskylä	1 027	382	2 862	51,5	66,7	1,2	282	96	722
Lahti	1 110	452	4 389	50,7	87,8	28	313	130	1 264
Kuopio	717	187	1 899	55,6	46,6	5	69	12	119
Kouvola	559	159	1 825	56,0	42,0	11	22	-9	-98
Pori	874	217	2 601	60,5	49,2	9	127	11	127
Yhteensä	26 608	4 816	2 447	61,2	52,6	21	3 331	4 877	1 511

Espoon kassan riittävyystieto puuttuu

Liite 1f. Konsernilaskelmien tunnuslukuja vuonna 2012

Konserni	Konsernitaseen loppusumma milj. e	Konserninelainat milj.e	Konserninelainat e/asukas	Omavaraisuusaste, prosenttia	Suhteellinen velkaantuneisuus, prosenttia	Lainasaamiset milj.e	Vuosikate prosenttia poistoista	Investointien tulorahoitusprosentti
Helsinki	15 396	4 177	6 905	59,7	86,7	526,1	110,3	59,2
Espoo		1 529	5 955					
Tampere	2 749	878	4 037	52,8	60,5	5,8	93,4	51,8
Vantaa	3 334	1 845	8 984	27,6	111,8	195,0	112,8	44,1
Turku	2 589	1 184	6 571	39,3	83,4	50,1	92,2	55,6
Oulu	2 405	568	3 878	61	58,0	1,1	85,2	45
Jyväskylä	1 806	1 041	7 803	27,7	105,14	3,1	71,7	40,1
Lahti	1 514	708	6 872	39,4	82,4	5,4	87,3	39,3
Kuopio	1 206	660	6 694	29,2	90,8	0,0	76,2	34,1
Kouvola	789	346	3 968	41	60	5,4	57	31,5
Pori	1 096	369	5 098	47,2	56,8	5,1	97,1	66,6

Espoon konsernitiedot puutteellisia

Liite 1g. Kassavirrat ja rahavarat vuonna 2012 (miljoonaa euroa)

	Vars. toim. ja inv. netto- kassavirta	Rahoitus- toiminnan nettokassa- virta	Rahavarojen muutos	Raha- varat 31.12.	Raha- varat 1.1.
Helsinki	-97	-46	-143	667	810
Espoo	-40	39	8	623	615
Tampere	-93	70	-23	95	118
Vantaa	-87	73	-14	114	128
Turku	-27	27	0	117	118
Oulu	-109	49	-60	120	180
Jyväskylä	-85	79	-5	3	8
Lahti	-15	-15	-30	56	87
Kuopio	-52	18	-34	11	45
Kouvola	-42	43	1	20	19
Pori	-38	50	12	18	6
Yhteensä 2012	-684	386	-289	1 845	2 134
Yhteensä 2011	-243		-60	2 134	2 193

Liite 1h. Suunnitelman mukaisten poistojen ja investointien vastaavuus, ero prosentteina ja miljoonina euroina

	Poistojen ja investointien omahankintamej- ojen ero prosenttia	Miljoonaa euroa	Ajanjakso
Helsinki	-36,0	222	2012
Espoo	-42,1	80	2011-2015
Tampere	-48,0	79	2011-2015
Vantaa	-48,5	70	2011-2015
Turku	-45,1	49	2012
Oulu	-43,0	70	2011-2015
Jyväskylä	-52,9	49	2012
Lahti	-48,0	30	2011-2015
Kuopio	-29,0	28	2011-2015
Kouvola	-50,0	21	
Pori	-44,0	22	2010-2012
Yhteensä		718	

Liite 2. Valtion toimenpiteiden vaikutukset kuntien ja kuntayhtymien talouteen valtion talousarviossa (mukaan lukien lisätalousarviot), miljoonaa euroa, muutokset vuodesta 2011 vuoteen 2012 (Suomen Kuntaliitto, valtiovarainministeriön laskelma PBB)

1. Toiminnan muutokset ja budjettipäätökset	Menot	Tulot	Netto
Kustannustenjaon tarkistus:			
-VM		374	374
-OKM		38	38
VM, valtionosuusleikkaus (HO)		-631	-631
VM, yhdistymisavustuksen kattosäännön mukaisen vähennyksen palautus		45	45
VM, tietojärjestelmähankkeiden rahoituksen tarkistaminen		1	1
OKM, koulutuksen laadun kehittäminen (HO)	10	10	0
OKM, perustamishankkeet (HO)	-6	-6	0
OKM, vapaan sivistystyön menosäästö (HO)	-6	-6	0
OKM, valtionrahoituksessa toteutettavat säästöt ammattikorkeakouluissa (HO)	-4	-2	2
OKM, teattereiden ja orkesterien menosäästö (HO)	-2	-2	0
OKM, museoiden menosäästö (HO)	-3	-3	0
OKM, nuorten yhteiskuntatakuun toimeenpääntö vapaan sivistystyön oppilaitoksissa (HO)	1	1	0
OKM, nuorten yhteiskuntatakuun ja pitkäaikaistyöttömyyden torjunta nuorisotyössä (HO)	10	10	0
OKM, opintojen nopeuttamisen toimenpiteet yleissivistävässä koulutuksessa	-5	-5	0
OKM, vapaan sivistystyön toiminnan laajuuden ja valtionavustusten muutos	-1	-1	0
OKM, ammatillisen lisäkoulutuksen toiminnan laajuuden muutos	-2	-1	0
OKM, oppisopimuskoulutuksen toiminnan laajuuden muutos	-2	-2	0
OKM, ammattikorkeakoulujen toiminnan laajuuden muutos	-5	-2	3
OKM, nuorisotyön toiminnan laajuuden muutos	-4	-4	0
SM, maahanmuuttajien korvaukset	10	10	0
STM, kehittämishankkeet	-5	-5	0
STM, EVO-tutkimus (HO)	-5	-5	0
STM, perustoimeentulotuki (HO)	88	44	-44
STM, perustoimeentulotuki (perusturvan korotuksen ja asumistuen tulo- ja menojen korotuksen johdosta perustoimeentulotuen menot alenevat, HO)	-44	-22	22
TEM, työllistämistuki kunnille	10	10	0
TEM, työllistämistuki kunnille: nuorten yhteiskuntatakuun ja pitkäaikaistyöttömyyden torjunta, josta 5 milj. € kohdistuu pitkäaikaistyöttömyyden vähentämisen määräaikaiseen kokeiluun (HO)	12	12	0
Yhteensä	48	-141	-189

HO: Hallitusohjelman lisäykset ja säästöt ml. 100 milj. euron riihessä kohdennettavaksi sovittu säästö

2. Verotuksen ja maksujen muutokset			
Veroperustemuutokset/valtionosuuskompensaatio (mm. ansiotuloveroperusteiden inflaatiotarkistus -90 milj. €, työtulovähennyksen korotus -75 milj. €, perusvähennyksen korotus -177 milj. €, asuntolainojen korkovähennyksen ja kotitalousvähennyksen muutos 101 milj. €, pääomaverokannan korotuksen vaikutus alijäämäyhvityksen kautta -20 milj. €; valtionosuuskompensaatio 263 milj. €)			0
Lisäksi yhteisöverokannan alentaminen kompensoidaan kunnille yhteisöveron jako-osuuden kautta (staattisesti arvioitu verokannan alentamisen vuositasovaikutus kunnille 46 milj. €)			
Kuntien yhteisöveron jako-osuuden määräaikaisen 10 prosenttiyksikön korotuksen päättymisen		-519	519
Kuntien yhteisöveron jako-osuuden korotuksen jatkaminen 5 prosenttiyksiköllä v. 2012-2013		260	260
Yhteensä		-259	-259
Valtion toimenpiteiden vaikutukset yhteensä	48	-400	-448

Lähde: valtiovarainministeriön laskelma (peruspalvelubudjetti) 23.9.2011

Liite 3a. Valtiovarainministeriön laskelma kuntien tulojen muutosvaikutuksista vuonna 2012 (laskelmissa ei ole otettu huomioon opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnoimaa rahoitusta, 29.8.2012)

	Yhteisöveron 5 prosenttiyksikön noston vaikutus	Valtionosuuden vähentäminen	Tasauksen muutos	Kustan- nustenjaon tarkistus	Indeksit + määräytymis- tekijät	Muutokset yhteensä
Koko maa	270,0	-631,0	270,0	373,5	346,8	364,4
Helsinki	57,3	-69,5	33,3	27,8	24,9	73,9
Espoo	23,8	-29,3	15,0	11,5	11,2	32,2
Tampere	11,3	-25,2	0,7	11,4	10,4	8,7
Vantaa	10,8	-23,6	6,2	9,2	10,7	13,4
Turku	13,1	-20,9	1,4	11,5	10,1	15,2
Oulu	7,0	-16,7	0,4	8,0	10,1	8,8
Jyväskylä	3,9	-15,4	-0,2	7,5	6,6	2,5
Lahti	3,9	-12,0	0,1	6,8	6,8	5,7
Kuopio	3,1	-11,4	-0,7	6,4	6,0	3,4
Kouvola	3,4	-10,4	-1,1	6,6	6,7	5,2
Pori	2,7	-9,8	-1,1	6,2	5,2	3,2
Yhteensä	140,3	-244,2	53,9	113,1	108,8	171,9
SK osuus %	52,0	38,7	52,0	30,3	31,4	47,2

Liite 3b. Kuntaliiton arvio valtionosuuksista vuodelle 2012 (2.9.2011)

	VM	OKM	YHTEENSÄ
v. 2011	7 996	-418	7 578
1. Määräytymistekijöiden muutos	68	-23	45
2. Indeksikorotus, 3,7 %	281	60	341
3. OKM:n rahoitusosuuden kasvu		-94	-94
4. Kustannustenjaon tarkistus	374	38	412
5. Kuntajakolain mukainen palautus	45		45
	768	-19	749
	8 764	-437	8 327
6. Valtionosuusleikkaus	-631		-631
7. Kiinteistöveron poisto tasauksesta	+/- 0		0
9. Veromenetysten kompensatio	298		298
	-333		-333
v. 2012	8 431	-437	7 994
Lisäksi vuonna 2012 verotuloihin vaikuttaa			
8. Yhteisöveron jako-osuuden muutos	-262		-262

Liite 4. Heikki Helinin tietokeskuksen sarjoissa ilmestyneet suurten kaupunkien talousarvioiden ja tilinpäätösten yhteenvedot 1993–2012

Tilinpäätösyhteenvedot

Vyötä ja verotusta kiristämällä. Suurten kaupunkien vuoden 1993 tilinpäätökset. Helsingin kaupungin tietokeskus, Tutkimuksia 1994:8.

Velkakierre oikeni. Suurten kaupunkien vuoden 1994 tilinpäätökset. Helsingin kaupungin tietokeskus, Tutkimuksia 1995:6.

Yhteisövero yllätti kunnat. Suurten kaupunkien tilinpäätökset 1995 ja toiminnoittaiset menot 1994. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 1996:10.

Laskua odotellessa. Suurten kaupunkien tilinpäätökset 1996 ja pohdiskelua talouden tunnusluvista vuoden 1997 talousarvioiden perusteella. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 1997:4.

Kunnallisvero väheni, yhteisövero kasvoi. Suurten kaupunkien tilinpäätökset 1997, kuntien talousarviot 1998 ja yhteisöveron jako-osuuksien muutos. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 1998:5.

Heikot vahvistuivat. Suurten kaupunkien tilinpäätökset 1998 ja talouden taustat. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 1999:7.

Kaupungit myötäisessä. Suurten kaupunkien tilinpäätökset 1999, talouden taustat ja kuntien talousarviot 2000. Helsingin kaupunkien tietokeskus, tutkimuksia 2000:3.

Verotulokirjaus vaikeuttaa tulkintaa. Suurten kaupunkien tilinpäätökset 2000. Helsingin kaupungin tietokeskus. Verkkojulkaisu 27.3.2001. ISBN 951-718-598-7.

Ei mikään kovin suuri yllätys. Suurten kaupunkien tilinpäätökset 2001. Helsingin kaupungin tietokeskuksen verkkojulkaisu 2002:5.

Ahdinkoon ajettu Helsinki. Suurten kaupunkien tilinpäätökset 2002. Helsingin kaupungin tietokeskuksen verkkojulkaisu 2003:9.

Verotulot hiipuivat. Suurten kaupunkien tilinpäätökset 2003. Helsingin kaupungin tietokeskuksen verkkojulkaisu 2004: 6.

Menokasvu velaksi. Suurten kaupunkien tilinpäätökset 2004. Helsingin kaupungin tietokeskuksen verkkojulkaisu 2005:14.

Valtio vei välistä. Suurten kaupunkien tilinpäätökset 2005. Helsingin kaupungin tietokeskuksen verkkojulkaisu 2006:12.

Tulorahoitus ei riitä. Suurten kaupunkien tilinpäätökset 2006. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuskatsauksia 2007:4.

Suurten kaupunkien tilinpäätökset 2007. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuskatsauksia 2008:6.

Ennen notkahdusta. Suurten kaupunkien tilinpäätökset 2008. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuskatsauksia 2009:3.

Suurten kaupunkien tilinpäätökset 2009: Äkkipysähdys. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuskatsauksia 2010:2.

Pelättyä parempi vuosi. Suurten kaupunkien tilinpäätökset 2010. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuskatsauksia 2011:1.

http://www.hel.fi/wps/portal/Tietokeskus/Artikkeli?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/Tieke/fi/tiedotteet/Tiedotevarasto/Tiedote_5_5_11_Helin

Helin, Heikki: Suurten kaupunkien tilinpäätökset 2011. Helsingin kaupungin tietokeskus, Tutkimuskatsauksia 2012:3

Talousarvioyhteenvedot

Heikki Helin, Vuoden 1994 talousarviot: Valtio siirsi velanottoa kunnille. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 1994:1.

Heikki Helin, Valoa tunnelin päässä? Suurten kaupunkien vuoden 1995 talousarviot. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 1995:1.

Heikki Helin, Kunnilla menee hyvin, kuntalaisilla huonommin. Suurten kaupunkien vuoden 1996 talousarviot ja palvelukustannusten vertailu 1993 sekä kuntien vuoden 1994 tilinpäätökset. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 1996:1.

Heikki Helin, Kunnallistalous – valtiontalouden jakojäännös? Kuntien tilinpäätökset 1995, suurten kaupunkien toiminnoittaiset menot 1995 ja talousarviot 1997. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 1997:3.

Heikki Helin, Kunnallistalous kiristyy. Kuntien tilinpäätökset 1996, suurten kaupunkien toiminnoittaiset menot 1996 ja talousarviot 1998. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 1998:2.

Heikki Helin, Vuoristorataa valtion tahdittamana. Kuntien talouden kehitys ja suurten kaupunkien talousarviot 1999. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 1999:1.

Heikki Helin, Suurten kaupunkien talousarviot 2000 ja Manner-Suomen kuntien tilinpäätökset 1998. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 2000:1.

Heikki Helin, Kaupungeissa varovaista optimismia. Suurten kaupunkien talousarviot 2001, palvelukustannukset 1999 ja Manner-Suomen kuntien tilinpäätökset 1999. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 2001:1.

Heikki Helin, Suurten kaupunkien talousarviot 2002: Kuntien resurssien uusjako. Helsingin kaupungin tietokeskuksen verkkojulkaisuja 2002:1.

Heikki Helin, Suurten kaupunkien talousarviot 2003: Kunnallistalouden vakautus ja Helsingin notkahdus. Helsingin kaupungin tietokeskuksen verkkojulkaisuja 2002:16.

<http://www.hel.fi/tietokeskus/tutkimuksia/helin051202.pdf>

Heikki Helin, Suurten kaupunkien talousarviot 2004: Suurten kaupunkien talous kiristyy. Helsingin kaupungin tietokeskuksen verkkojulkaisuja 2004:1.

http://www.hel2.fi/tietokeskus/julkaisut/pdf/04_01_19_helin_vj1.pdf

Heikki Helin, Nousua ei luvassa. Suurten kaupunkien talousarviot 2005. Helsingin kaupungin tietokeskuksen verkkojulkaisuja 2004:37.

http://www.hel2.fi/tietokeskus/julkaisut/pdf/04_12_23_Helin_vj37.pdf

Heikki Helin, Suurten kaupunkien talousarviot 2006. Helsingin kaupungin tietokeskuksen verkkojulkaisuja 2005:44.

http://www.hel2.fi/tietokeskus/julkaisut/pdf/05_12_15_Helin_Vj44.pdf

Heikki Helin, Investoinnit edelleen velaksi. Suurten kaupunkien talousarviot 2007. Helsingin kaupungin tietokeskuksen verkkojulkaisuja 2006:40.

http://www.hel2.fi/tietokeskus/julkaisut/pdf/06_12_19_Helin_vj40.pdf

Heikki Helin, Suurten kaupunkien talousarviot 2008. Helsingin kaupungin tietokeskus, Tutkimuskatsauksia 2007:11

http://www.hel2.fi/tietokeskus/julkaisut/pdf/07_12_20_Tutkkats_11_Helin.pdf

Heikki Helin, Arvioita ja arvauksia. Suurten kaupunkien talousarviot 2009.

Helsingin kaupungin tietokeskus, Tutkimuskatsauksia 2008:7.

http://www.hel2.fi/Tietokeskus/julkaisut/pdf/08_12_17_Tutkkats_8_Helin.pdf

Heikki Helin, Veron korotus – velan lisäys – yönkiristys. Suurten kaupunkien talousarviot 2010. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuskatsauksia 2009:9.

http://www.hel2.fi/Tietokeskus/julkaisut/pdf/09_12_17_Tutkimuskatsaus_9_Helin.pdf

Heikki Helin, Velkaa lisää. Suurten kaupunkien talousarviot 2011. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuskatsauksia 2010:9.

http://www.hel.fi/wps/portal/Tietokeskus/Artikkeli?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/tieke/fi/Julkaisut/Tutkimukset

Helin Heikki, Suurten kaupunkien talousarviot 2012. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuskatsauksia 2011:5

Helin, Heikki: Kunnat velkakierteessä. Suurten kaupunkien talousarviot 2013. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuskatsauksia 2012: